

Francesc SERÉS
La casa de foc
Barcelona: Proa, 2020, 587 p.

La llum de dins les coses

L'any 2000, l'escriptor Francesc Serés es donava a conèixer amb *Els ventres de la terra*, la primera part de la trilogia *De fems i de marbres*, una obra densa i poètica amb la qual s'aproximava a la memòria col·lectiva de Saidí al llarg del segle xx i s'endinsava en les cicatrius que el pas del temps deixava en el lloc. Setze anys després retornava, en part, al mateix paisatge per tractar, a *La pell de la frontera*, la precarietat d'inicis del segle XXI. En diversos capítols, Serés narrava la vulnerabilitat de temporers que treballen en la recol·lecció de fruita, d'alumnes d'aules d'acollida que esperen papers que regularitzin la situació de la seva família i de bars de pobles que han passat de ser llocs buidats a rebre riuades d'immigrants.

Partint, també, d'una estructura de relats, Serés reunia, a *La força de la gravetat* (2006) i a *La matèria primera* (2007), un conjunt de ficcions amb les quals desenvolupava moments de canvi que irrompien en la quotidianitat dels personatges (el primer) o explicava la relació que mantenien amb el treball (el segon). A *Contes russos* (2009) ironitzava sobre la identitat posant en boca de diversos narradors, creats per escriptors inexistents, diverses històries situades en la Rússia contemporània. Finalment, a *Caure amunt. Muntaner, Llull, March* (2008) utilitzava la forma teatral per recrear episodis biogràfics dels tres escriptors, i a *Mossegar la poma* (2012) explicava breus històries sobre l'amor (i el desamor).

El 2020, Serés publica la novel·la *La casa de foc*, un llibre extens, que se sosté gràcies a la construcció d'una veu que, com anticipa la citació inicial de Gabriel Ferrater, diu tot el que li fuig per no dir res d'ell. El protagonista ficcionalitza el territori i la gent que va conèixer al llarg d'onze anys vivint al Sallent, un veïnat de Santa Pau, a la Garrotxa. El centre de la ficció són les històries que li expliquen sobre el lloc, una realitat on es barregen pagesos, neorurals i immigrants. Com en bona part de la seva literatura, Serés crea un món a partir de la seva experiència vital, una experiència que es transmet a través del coneixement dels altres i que implica assumir una «mancança que només es pot omplir a través d'ells» (p. 212). La posició de neòfit, perdut «enmig d'un mar de

muntanyes i turons» (p. 33), ajuda el narrador a explicar allò que té més a prop, partint de l'estupor de no saber veure el que passa (p. 395). No serà, però, fins que no hagi abandonat el Sallent que podrà narrar el que ha viscut i el que (sobretot) ha escoltat.

Al llarg de quasi 600 pàgines, Serés desplega diverses trames (i subtrames) que posen en relació els personatges entre ells i amb l'espai on viuen. La narració alterna les reflexions personals del narrador amb la transcripció de diàlegs. Dividida en tres parts, «La llum de dins les coses», «El vertigen dels ocells» i «La conversa infinita», *La casa de foc* té un protagonisme coral. Al centre hi trobem el Jordi de Can Sol, la seva filla Carmina i la seva neta Mar, una família poderosa i temuda. Al voltant hi trobem l'«enorme massa de vida» (p. 318) que és la gent i la natura de la vall de Ser. Mentre que la descoberta de la família de Can Sol es va fent a poc a poc, principalment a partir de les confessions dels tres membres de la nissaga (segurament massa extenses i reiteratives en la tercera part), les històries dels veïns són explicades a partir de les tafaneries, mastegades i escopides, que li arriben.

Moguda per un interès etnogràfic i antropològic, la novel·la es fa ressò de l'impacte de l'especulació i la crisi en el paisatge físic i humà del Prepirineu. En un univers tel·lúric com el garrotxí, les relacions estan condicionades per l'accés a mitjans de subsistència com l'aigua, el bosc o, en els anys 1990, la droga. En aquest sentit, el plantejament de la ficció fa que moltes de les tensions siguin provocades pel poder que suposa disposar d'aquests elements, que són font de riquesa. Així, ser saurí i fer bosc és, en el cas del Jordi, la base del seu magnetisme (metaforitzat en la «casa de foc» del títol, amb un *foc* associat a la vida i a la mort). També hi trobem formes d'economia submergida que proliferen durant la bombolla econòmica, com el cultiu de marihuana o l'especulació amb les expropiacions de terres.

Tots els personatges de la ficció estan determinats, a la vegada, per la seva relació amb el lloc (o les cases) on viuen, des dels membres de Can Sol (una família marcada per la mort i les drogues) fins a les diverses «vides al ras» que sedimenten el relat. En un paisatge hostil, carregat d'història però ple de ruïnes, les cases són «daus que algú ha tirat entre les muntanyes» (p. 86). Hi trobem figures com el Julià de Sant Martí Vell, la dona que feia de puta de Ca la Vella, caçadors de senglars i *hippies*, un borratxo de tarifa plana, *quinquis* de poble, famílies xantatgistes, drogoaddictes de ciutat, i gambians i sikhs que fugen de realitats més difícils. Un dels moments més memorables de la novel·la es produeix quan un nen es perd enmig del bosc. La supervivència de la criatura depèn, com en Robinson Crusoe, del coneixement que els adults tenen de l'espai natural, un coneixement que, tot i ser aferrissadament empíric, no exclou una dimensió mítica o màgica.

La relació amb l'entorn és, així doncs, decisiva en la construcció dels personatges i la configuració del microcosmos que habiten. Entrar-hi és, per al narrador, descobrir la veritat amagada sota la matèria, com la sensibilitat per l'aigua que té en Jordi, que li permet veure «la llum de dins les coses». Al Sallent, «tot el que passa té una dimensió

local que emmarca i preveu el temps que s'esdevindrà i els significats que el fan únic i autònom» (p. 16). El protagonista indaga entre «capes de veritat, d'intuïció, de conjectura i de mentides» (p. 20) de la vall i de la «vida comuna» que el sobrevola (p. 143). El mèrit del narrador és, justament, tenir aquesta capacitat d'acceptar el que li expliquen, en la mesura que fer-ho és el que li permet convida amb la comunitat i formar part de l'arca de Noè que el Jordi ha construït al seu voltant.

El protagonista s'identifica amb el «desterrament arrelat» (p. 211) de la família de Can Sol perquè a través seu veu el seu propi desarrelament. A partir dels altres es construeix una imatge d'ésser feréstec, ideal per a la casa plena d'escorpins on viu. Una part del vocabulari que els altres utilitzen per referir-se a la seva situació (com la necessitat d'*arreglar* o *ajuntar* persones) o la idea de *destarotar-ho tot* remetent a aquesta construcció en la incomoditat, omnipresent en el llibre. Enfront del Jordi, un camp de força intens (p. 221), vist a la vegada com a escut i com a reixa, el narrador roman esmaperdut, com la Carmina i la Mar. És aquesta darrera, una noia que «[h]o era tot i no era res» (p. 363), la que guanya més protagonisme al llarg de la ficció, fins al punt d'esdevenir el mirall del mateix narrador, i de les noies anomenades *tendrums*, *relleus* o *engrunes*, que, perquè són filles d'immigrants o de pares empobrits per la crisi, no tenen un encaix fàcil.

Tractar la contemporaneïtat del món agrícola és un dels motors de *L'arbre de foc*, una novel·la que mostra les conseqüències d'alguns canvis socials i econòmics dels darrers 30 anys a partir d'unes vivències (o històries) concretes. Serés indaga el que som a través d'uns relats compartibles i comprensibles, resultat d'una suma d'experiències i dels fils d'històries que li expliquen. «[N]o sé quants mons calen per explicar-ne un altre» (p. 168), diu el narrador en un moment de la novel·la. Recreant un paisatge intensament viu, Serés crea unes tensions discontinues, que graviten, principalment, a l'entorn del passat del patriarca de Can Sol. Es tracta d'unes tensions dilatades, que també afecten la construcció del jo narrador i que basculen entre la sospita i la confiança, dos dels ingredients amb què es basteix la veritat de les paraules. Perquè, com afirma el narrador, «En la paraula hi ha alguna cosa corporal, de veritat i de físic, de pell, la veritat també és això.» (p. 422).

MARIA DASCA
Universitat Pompeu Fabra
maria.dasca@upf.edu